

Виходячи з вищенаведеного, визначено рівні діяльнісно-практичного критерію. Високому рівню відповідає середній бал від 4,0 до 3,5; середньому – від 3,4 до 2,0; низькому – від 1,9 до 1,0.

Підсумовуючи результати за кожною методикою, використаною для діагностики рівнів адаптованості іноземних студентів-медиків до навчання у вищому медичному закладі України, отримано такі результати: високому рівню відповідали студенти, що отримали від 43,5 до 50 балів; до середнього рівня віднесено студентів, що мали від 25 до 39,4 бала; низькому рівню відповідали студенти, які набрали від 5 до 19,9 бала.

Висновки. Адаптація іноземних студентів-медиків до навчання у вищому медичному закладі України – змістовно складний та багатоплановий, досить гострий та інтегрований процес соціокультурної, соціокомунікативної, соціопобутової й професійної адаптації, що відображає ступінь підготовленості іноземних студентів-медиків до адаптації в процесі навчання. Діагностика рівнів адаптованості – складна педагогічна проблема, одним зі шляхів вирішення якої є запропонований діагностичний інструментарій, який реалізовано в педагогічному дослідженні.

Література

1. Кузьміна Н.В. Методы исследования педагогической деятельности / Н.В. Кузьміна. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1970. – 116 с.
2. Платонов Ю.П. Основы этнической психологии : учеб. пособ. / Ю.П. Платонов. – СПб. : Речь, 2003. – 452 с.
3. Реан А.А. Психология и педагогика / А.А. Реан, Н.В. Бордовская, С.И. Розум. – СПб. : Питер, 2000. – 432 с.
4. Тест “Наскільки Ви толерантні”? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/laws/list_1_9_493.doc.

ТКАЧЕНКО О.Б.

СТРУКТУРА ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Реформи, що останнім часом активно впроваджуються в системі вищої освіти України, передбачають пріоритет особистості студента, орієнтацію на активну роль та професійні здібності педагога в навчально-виховному процесі. Зростання інтересу науковців до проблеми фахової компетенції викладача вищої школи, перш за все, пояснюється недостатнім рівнем теоретичного опрацювання низки проблем, пов'язаних зі змістом поняття “педагогічна діяльність”. Саме тому актуальним видається аналіз основних концепцій, у яких висвітлені теоретичні засади педагогічної діяльності, принципи, напрями її організації та реалізації.

Педагогічна діяльність та її структура стали предметом дослідження багатьох педагогів і психологів. Аналіз стану розробки цієї проблеми засвідчив, що різні підходи до педагогічної діяльності та її структури розкриті в працях А.М. Алексюка, Б.Г. Ананьєва, Ю.К. Бабанського, В.П. Беспалька, І.Д. Бежа, В.М. Галузинського, А.І. Зязюна, А.В. Казакова, Н.В. Кухарева, Н.В. Кузьміної, В.І. Лозової, І.Ф. Харламова та інших. Питання пе-

дагогічної діяльності викладача неодноразово обговорювались у спеціальній літературі (К.К. Платонова, В.А. Сластьоніна, А.І. Щербакова та ін.). У ряді праць сучасних дослідників (В.А. Абрасимова, В.І. Іванова, Л.Н. Макарова, А.К. Маркова) представлені моделі діяльності педагога нового типу. На жаль, поза увагою вчених залишилися важливі проблеми дефініції поняття “педагогічна діяльність”, систематизації її структурних компонентів, а також комплексного опису напрямів та форм педагогічної діяльності викладача вищої школи.

Мета статті – здійснити комплексний аналіз педагогічної діяльності викладача вищої школи, визначити основні її види, форми та компоненти.

За визначенням С. Гончаренка, діяльність – спосіб буття людини в світі, здатність її вносити в дійсність зміни. На думку науковця, основними компонентами діяльності є: потреби, мета, засіб реалізації мети, результат; загальним засобом – сукупність знарядь праці, тобто техніка і технологія; універсальним предметом – природа і суспільство, а загальним наслідком – олюднена природа” [2, с. 98].

На інші особливості діяльності вказує В.Д. Шадриков, зазначаючи, що діяльність – це специфічно людська форма ставлення до навколишнього світу, зміст якої складає не тільки доцільну зміну й перетворення навколишньої дійсності, але й перетворення самої людини [11, с. 13]. Не менш важливим виявляється тлумачення діяльності як усвідомленого цілеспрямованого процесу, який має на меті перехід від цілі, задуму до образу бажаного результату. Такий підхід до поняття “діяльність” обґрунтовано у відомій концепції А.Н. Леонтьєва, де наголошено, що основними “складовими” окремих людських діяльностей є їх одиничні дії, тобто процеси, що підпорядковуються усвідомленій меті. З огляду на це поняття мотиву співвідноситься з поняттям діяльності, поняття мети збігається з поняттям дії [7, с. 153].

У загальній теорії діяльності педагогічна діяльність вирізняється такими характеристиками, як підпорядкованість меті, умотивованість, предметність. Педагогічна діяльність у ВНЗ, за М.М. Фіцулою, – діяльність, спрямована на підготовку висококваліфікованого спеціаліста, здатного знайти своє місце на ринку праці, активно включитися в політичну, суспільну, культурну та інші сфери життя суспільства [10, с. 45].

Педагогічна діяльність – складно організована система видів діяльностей, яка має свою структуру, тобто розміщення елементів у системі. Структуру системи складають виділені елементи (компоненти), а також зв'язки між ними. Педагогічна діяльність є особливим видом соціальної діяльності, спрямованої на ретрансляцію від старших поколінь до молодших усього багатства накопичених людством знань, матеріальної та духовної культури й досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку до виконання визначених соціальних ролей у суспільстві. Суб'єктами педагогічної діяльності є не лише педагоги, а й батьки, суспільство – соціальне середовище, у якому здійснюється педагогічний вплив на людей. Об'єк-

тами педагогічної діяльності у ВНЗ виступають студенти. Зазначимо, що характерною особливістю педагогічної діяльності є те, що її об'єкти вважаються одночасно і її суб'єктами. Метою педагогічної діяльності вважається розвиток особистості людини в гармонії із собою, з природою та соціумом. Результатом педагогічної діяльності є актуалізація й розвиток психічних нововведень у викладачів та студентів, а також удосконалення способів їх діяльності.

Для ефективного виконання педагогічних функцій сучасному педагогу важливо усвідомлювати необхідність реалізації основних функціональних компонентів педагогічної структури своєї діяльності, а також педагогічних дій, професійно важливих умінь та якостей. Педагогічна структура діяльності – це система дій педагога, спрямованих на досягнення поставленої мети через розв'язання педагогічних завдань.

За визначенням Н.В. Кузьміної, структурні компоненти педагогічної діяльності – це параметри, що в єдності відрізняють її від інших педагогічних систем і детермінують сам факт виникнення діяльності. Серед структурних компонентів педагогічної системи дослідниця виділяє: педагогічні цілі, що відбивають усвідомлену потребу суспільства у вихованні і підготовці визначених категорій людей; зміст навчання й виховання; засоби педагогічної комунікації; контингент студентів, визначеного рівня, навченості; колектив педагогів, який відповідає цілям системи, з необхідним рівнем підготовки [6, с. 26].

У структурі педагогічної діяльності знаходимо низку взаємозумовлених компонентів, серед яких основними є:

1. *Діагностичний компонент* – пов'язаний з вивченням індивідуально-психічних особливостей і вихованості студентів, виявленням та визначенням рівня їхньої загальної освіти й духовності, навичок і вмінь, необхідних для ефективної професійної та повсякденної діяльності.

2. *Орієнтовно-прогностичний компонент* – полягає у вмінні викладача вищої школи визначити конкретні цілі, зміст, методику виховної діяльності, передбачити її результати на основі знання рівня індивідуальної підготовленості окремих студентів, злагодженості та згуртованості колективу.

3. *Конструктивно-проектувальний компонент* є наслідком орієнтовно-прогностичної діяльності, оскільки передбачає постійне вдосконалення педагогом методики проведення різних навчально-методичних заходів. Ця діяльність потребує від викладача психолого-педагогічного мислення, педагогічної спрямованості, ініціативності, глибоких психологічних та педагогічних знань.

4. *Організаційний компонент* – потребує досконалої педагогічної техніки. Діяльність вихователя пов'язана з людським чинником і передбачає наявність комунікативно-стимулювального компонента. Для його ефективного реалізації викладач вищої школи повинен мати такі особистісні якості – бути людиною доброю, любити студентів такими, якими вони є, бути оптимістом, творчою людиною тощо.

5. *Аналітично-оцінний компонент*, зміст якого полягає в аналізі як власних дій, так і дій студентів, виявленні їхніх позитивних сторін і недоліків, порівнянні отриманих результатів із запланованими. За допомогою цієї діяльності відбувається зворотний зв'язок – своєчасно визначаються конкретні результати навчально-виховної роботи та вносяться необхідні корективи.

6. *Дослідницько-творчий компонент* – пронизує всі попередні види діяльності та своєчасно наповнює їх новим змістом. Діяльність викладача вищої школи базується на дослідницьких даних, які, з одного боку, стосуються визначення індивідуально-психічних особливостей студентів, їхніх нахилів, життєвих настанов, а з іншого – визначають рівень опанування знань, навичок і вмінь, їх духовний, інтелектуальний і фізичний розвиток. Усе це потребує від викладача творчого ставлення до педагогічного процесу загалом та професійної діяльності зокрема.

Професійна діяльність викладача ВНЗ, як відомо, – це особливий різновид творчої інтелектуальної праці. Творчість викладача полягає, насамперед, у доборі методів і розробці технологій мети й завдань, поставлених державою перед вищою школою. Професійна діяльність педагога з новим мисленням – це особливий вид діяльності, об'єктом якої є особистість з притаманними їй якостями. Особливість, яка відрізняє її від будь-якої іншої діяльності, полягає в тому, що педагогічна діяльність формує заданий тип іншої діяльності – діяльності учня, студента і т. д. Ця творча діяльність, яка постійно розвивається, скерована на розв'язання значної кількості творчих і дослідницьких педагогічних завдань.

Узагальнення теоретичного матеріалу [3; 4; 5; 8; 9] дало нам можливість виділити п'ять видів діяльності викладача вищого навчального закладу. Навчальна діяльність, спрямована на організацію процесу навчання відповідно до нормативних документів і призначена для передачі студентам відповідних галузевих знань, формування в них відповідних навичок та вмінь, розвитку творчого потенціалу особистості, а також формуванню у студентів системного мислення і його інноваційної спрямованості. У структурі навчальної діяльності виділяємо навчально-педагогічну та навчально-методичну діяльність.

Навчально-педагогічна діяльність – це частина цілеспрямованої трудової діяльності щодо підготовки спеціалістів високої кваліфікації. Вона включає види конкретних робіт, визначених структурою навчального плану спеціальності. Видами навчально-педагогічної діяльності є: читання лекцій; проведення лабораторних робіт, практичних занять, семінарів та розрахунково-графічних робіт; проведення поточних чи екзаменаційних консультацій з навчальних дисциплін; прийом заліків та іспитів; керівництво, консультації, рецензування й прийом захисту курсових робіт та проектів; керівництво навчальною і виробничою (педагогічною) практикою з перевіркою звітності; керівництво навчально-дослідною роботою студентів; керівництво та проведення занять з аспірантами та здобувачами; керівництво

тво, консультації, рецензування дипломних проектів (робіт); участь в роботі державної екзаменаційної комісії; державні іспити.

Навчально-методична діяльність – це діяльність, пов'язана з розробкою методичного забезпечення до навчальних дисциплін, підвищенням професійності викладача за рахунок самоосвіти. Видами навчально-педагогічної діяльності є: підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять, навчальної практики; розробка, написання, підготовка до видання конспекту лекцій, збірників вправ та задач, лабораторних практикумів, інших навчально-методичних матеріалів, включаючи методичні матеріали з підготовки курсових та дипломних проектів (робіт); поточна робота з підвищення педагогічної кваліфікації (читання навчальної і науково-методичної літератури, проходження міжвузівської системи підвищення кваліфікації, вивчення передового промислового досвіду тощо) з пред'явленням звіту; рецензування конспектів лекцій, збірників вправ і задач, лабораторних практикумів та інших навчально-методичних матеріалів; складання методичних розробок щодо застосування технічних засобів навчання (ТСО) у навчальному процесі та рецензування матеріалів з ТСО; постановка нових та модернізація діючих лабораторних робіт; складання завдань і методичних указівок для слухачів спеціальних факультетів, інститутів та факультетів підвищення кваліфікації; укладання екзаменаційних білетів, включаючи комплекти із завданнями; відвідування керівниками кафедр та іншими викладачами (взаємовідвідування) лекцій і інших занять; розробка семестрового графіку самостійної роботи студентів, тематики навчально-дослідної роботи студентів.

Суть організаційно-методичної діяльності полягає в підготовці та вдосконаленні навчального процесу. Вона включає організацію самостійної роботи студентів, залучення їх до спільної з викладачем дослідницької діяльності, а також участь викладача в роботі різних науково-педагогічних товариств, семінарів, семінарів. Видами організаційно-методичної діяльності є: проведення роботи з професійної орієнтації молоді при вступі до ВНЗ, а також на підготовчі курси; робота в приймальній комісії; підготовка матеріалів і участь у засіданнях: кафедри, ВНЗ (факультету), науково-методичних семінарів; організаційно-методична робота із завдань органів управління вищої школи й системи підвищення кваліфікації; організація та проведення позанавчальних спортивних заходів: занять з фізичної підготовки зі студентами в оздоровчо-спортивних таборах і навчально-тренувальних зборах, спортивні свята, вечори, показові виступи спортсменів, спортивні змагання; контроль за стажуванням молодих спеціалістів, проведення виробничої практики, за організацією добровільної діяльності студентів під час канікул.

Наукова (науково-дослідницька) діяльність – це інтелектуальна, творча діяльність, спрямована на одержання й використання нових знань. Наукова діяльність є неодмінною складовою професійної діяльності кожного викладача вищої школи, служить могутнім джерелом підвищення професійної кваліфікації педагога і змісту навчального матеріалу, який виклада-

ється студентам. Видами наукової (науково-дослідницької) діяльності є: виконання планових держбюджетних навчально-дослідних робіт, колективних договорів про співпрацю, договорів про впровадження тощо; написання й підготовка до друку методичних і навчальних посібників, монографій, навчальних статей та доповідей на кафедрі й участь у конференціях; рецензування підручників, навчальних видань, монографій, навчальних статей, доповідей і дисертацій, конкурсних та інших матеріалів за дорученням кафедри; написання відгуків на автореферат та авторські заявки й винаходи; робота в редколегії наукових журналів, збірників праць тощо; робота в секціях навчально-технічних і навчально-методичних комісіях при органах управління вищої школи; керівництво навчально-дослідною роботою студентів на кафедрі, на факультеті, у ВНЗ (в позанавчальний час); керівництво проблемою навчально-дослідних лабораторій, інші види навчально-дослідних і навчально-методичних робіт; консультації робітників промисловості, ВНЗ тощо.

Виховна діяльність реалізується у процесі навчання, використовуючи потенційні можливості навчальних дисциплін, а також під час спілкування в позалекційний час. Виховна робота викладача вимагає урахування вимог суспільства до рівня вихованості молодих людей та студентського колективу. Для реалізації змісту виховання педагог повинен володіти вміннями добирати форми, методи та прийоми виховної роботи. Цей вид діяльності найбільш повно реалізується в процесі виконання викладачем обов'язків куратора академічної групи, а також при викладанні навчальних дисциплін та проведенні індивідуальної роботи зі студентами. Видами виховної діяльності є: співбесіди, кураторська робота, керівництво клубу, робота в гуртожитках, проведення вечорів, екскурсій.

Інноваційна педагогічна діяльність пов'язана з відмовою від штампів, стереотипів навчання, вона виходить за рамки діючих нормативів, створює нові стандарти особистісно орієнтовної діяльності викладача, нові педагогічні технології, що реалізують цю діяльність. Інноваційна діяльність викладача завжди пов'язана з процесами рефлексії, професійного та особистісного самовизначення: зміною себе, своєї професійної позиції, прагненням до самореалізації.

Висновки. Отже, педагогічна діяльність – це специфічна форма професійної самореалізації викладача вищої школи, яка передбачає вирішення найважливіших завдань навчально-виховного процесу щодо підготовки кваліфікованого та освіченого спеціаліста. Структура педагогічної діяльності викладача вищої школи включає діагностичний, орієнтовно-прогностичний, конструктивно-проектувальний, організаційний, аналітично-оцінний та дослідницько-творчий структурні компоненти, що реалізуються в навчальній (навчально-методичній та навчально-педагогічній), організаційно-методичній, науковій, виховній, а також інноваційній формах діяльності педагога.

Література

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи / С.С. Вітвицька. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2002. – 160 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Есарева З.Ф. Взаимодействие научной и педагогической деятельности преподавателя университета : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / З.Ф. Есарева. – Л., 1975. – 22 с.
4. Есарева З.Ф. Особенности деятельности преподавателя высшей школы / З.Ф. Есарева. – Л. : ЛГУ, 1974. – 110 с.
5. Зміст і сутність педагогічної діяльності : навч. посіб. / [О.Г. Романовський, О.С. Пономарьов, С.М. Пазиніч та ін.]. – Х. : НТУ “ХПІ”, 2007. – 228 с.
6. Кузьмина Н.В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся / Н.В. Кузьмина // Вопросы психологии. – 1984. – № 1. – С. 23–28.
7. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность / А.Н. Леонтьев // Избранные психологические произведения : в 2 т. – М. : Педагогика, 1983. – Т. 2. – 320 с.
8. Остапчук О.Є. Система педагогічної діяльності вчителя: синергетичний підхід / О.Є. Остапчук // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 3–4. – С. 89–96.
9. Сластенин В.А. Педагогика: инновационная деятельность / В.А. Сластенин, Л.С. Подымова. – М. : Магистр, 1997. – 224 с.
10. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи / М.М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.
11. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности / В.Д. Шадриков. – М. : Наука, 1982. – 231 с.

ТОКАРЄВА А.В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙНОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Перша декада ХХІ ст. – це час розвитку та значних змін у викладанні іноземних мов. Питання глобалізації, зростання впливу Інтернету як засобу комунікації й самовираження, спірні погляди на роль англійської мови як світової, сучасні дискусії навколо “зіткнення цивілізацій” справляють великий вплив на місце та вибір шляхів вивчення іноземних мов.

Останніми роками в методиці викладання відбувається перехід від парадигми розвитку “комунікативної компетенції” учнів до розвитку їх “міжкультурної компетенції”. Цілі навчання іноземних мов також значно змінюються. Наприклад, Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (The Common European Framework of Reference for Languages), які зараз широко використовуються як спільна основа для побудови мовних програм, підручників та іспитів у багатьох європейських країнах, головним за-